

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ҚУЛАЙ ИНВЕСТИЦИЯ МУҲИТИ: ИНВЕСТИЦИЯ ВА ИННОВАЦИЯЛАР МАКОНИ

Ш.Бозоров

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университетининг Каттакўргон филиали
Бизнесни бошқариш таълим юналиши 3-босқич талабаси

Ж.Нуриддинов

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университетининг Каттакўргон филиали
Бизнесни бошқариш таълим юналиши 3-босқич талабаси

О.Н.Хаитов

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд давлат университетининг Каттакўргон филиали
ассистенти

Аннотация:

мазкур мақолада саноат корхоналарида ходимлар фаолияти самарадорлигини ошириш маъмурий ишчилар нисбатини оптималлаштириш, персонални тайёрлаш ва малакасини оширишни такомиллаштириш, меҳнат интизомини мустаҳкамлаш, иш вақти йўқолишини камайтириш билан боғлиқдир. Иш вақти фондининг максимал фойдаланиш коэффициенти (бундан кейин персоналдан фойдаланиш коэффициенти деб юритилади) меҳнатнинг мазмунини тавсифлайди.

Таянч сўзлар: саноат корхоналари, қимматли қоғозлар, капитал бозори, инвестициялар, инновациялар, инвестиция фаолиятига таъсир қилувчи омиллар, солиқ концепцияси, солиқ имтиёзлари, савдо ва бож тарифлари.

Миллий иқтисодиётни ташкил этиш, мувофиқлаштириш ва ривожлантиришда бир қатор иқтисодий категориялар муҳим аҳамият касб этади. Жумладан маркетинг, менежмент, инновация, кредит, пул, нарх, молия, инвестиция ва бошқалар. Шуни алоҳида қайд этиш жоизки, ҳар бир иқтисодий категориянинг миллий иқтисодиётда ўзига хос ўрни мавжуд ва улар бири-иккинчисининг ўрнини бевосита боса олмайди. Масалан, Молия категорияси иқтисодиётдаги ишлаб чиқариш ва такрор ишлаб чиқаришни доиравий айланишини таъминлаб туради. Бошқа бирор бир иқтисодий категория бу вазифани ижро қила олмайди. Шунингдек, менежмент иқтисодий категориясини оладиган бўлсак, у бир вақтнинг ўзида иқтисодий ресурслар, табиий ресурслар билан бир қаторда, меҳнат ресурсларини фаолиятини бир маромда таъминлаб туради. Худди шундай ҳар бир категорияни изоҳлаб чиқиш мумкин албатта. Аммо бизнинг ўрганиш ва таҳлил қилиш объектимиз инвестициялар

ва инвестиция муҳити бўлгани боис, асосий урғуни айнан шу категорияга бағишлаймиз.

Даставвал инвестиция иқтисодий категориянинг ички ва ташқи моҳиятини тасвирлаб турувчи тарифини қиёсий ўрганиб чиқамиз. Шуни алоҳида қайд этиш лозимки, инвестиция иқтисодий категориясига кўплаб олимлар, мутахассислар билан бирга, меъёрий хужжатларда ҳам тариф бериб ўтилган. Тарифларни ўрганиб ва таҳлил қилганда, шу нарса нарса намоён бўляптики, аксарият ҳолларда берилган тарифларнинг шакли турлича бўлса- да, аммо мазмунан бир векторга қараб бораверади. Биз ана шундай тарифлардан бирига тўхталиб, сўнгра ўзимизнинг муаллифлик тарифимизни бериб ўтишни лозим топдик. Хусусан, 2019 йил 25 декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги қонунда ҳам инвестицияларга тариф берилган бўлиб у қуйидаги мазмунни акс эттиради: **“Инвестициялар – инвестор томонидан фойда олиш мақсадида ижтимоий соҳа, тадбиркорлик, илмий ва бошқа фаолият турлари объектларига таваккалчиликлар асосида киритиладиган моддий ва номоддий бойликлар ҳамда уларга бўлган ҳуқуқлар, шу жумладан интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқлар, шунингдек реинвестициялар бўлиши мумкин”⁵⁷.**

Ҳақиқатни англаш учун халқимизда қиёслаш ёки таққослаш керак мазмунидаги ақида бор. Шунга таянган ҳолда инвестицияга муаллифлик тарифини бериб ўтишни лозим топдик. Мақсад ўқувчи таққослаш имкониятига эга бўлиб, қайси бири мақбул бўлиши ҳақида қарор қабул қилсин-да, ўз илмий фаолиятида фойдалансин. Қолаверса шаклан ва мазмунан янада тўлдирсин.

«Инвестиция бу – мулк шаклидан қатъи назар, тадбиркорлик асосида фаолият кўрсатаётган жисмоний ва юридик шахслар ёки давлатнинг иқтисодий ва ижтимоий самара олиш мақсадида ўз ихтиёридаги молиявий, моддий ва интеллектуал бойликларини қонун доирасида бўлган ҳар қандай тадбиркорлик объектига сарфлашидир».

Инвестицияга берилган ушбу таърифни яхлит (комплекс) эканлигини қуйидаги жиҳатлари билан изоҳлаш мумкин. Жумладан:

– мантиқ қоидаларига таянадиган бўлсак, бозор иқтисодиётини мулк шакллариининг ранг-баранглигисиз тасаввур қилиш қийин. Шунга биноан режали иқтисодиёт рад этилгандан сўнг бизда ҳам мулкчилик шакллариининг хилма-хил бўлиши қонунлар орқали мужассамлаштирилган бўлиб, бугунги кунда иқтисодиётимизда хусусий мулк; ширкат (жамоа) мулки; маъмурий- ҳудудий тузилмаларнинг мулкидан иборат давлат мулки; аралаш мулк ва бошқа давлатлар ҳамда халқаро ташкилотлар, юридик ва жисмоний шахсларнинг мулк шакллари тенг ҳуқуқда иқтисодий ва ижтимоий фаолият юритмоқда. Демак, корхоналар мулк шаклидан қатъи назар, қонун бўйича тенг ҳуқуқли экан, мос равишда инвестиция фаолиятини олиб боришга ҳам тенг;

– барча мамлакатлардаги иқтисодий тузум иккита бир-бирини тақозо этувчи, бири иккинчисиз фаолият юргиза олмайдиган қисмдан иборат. Булар

- тижорат асосида ва нотижорат асосида фаолият юритувчи корхоналар, ташкилотлар ва муассасалар ҳамда уларнинг таркибида иш юритувчи шахслардир. Мантиққа риоя қиладиган бўлсак, фақатгина тижорат асосида фаолият кўрсатаётган шахслар иқтисодий самара олишни дастлабки мақсад қилиб, ижтимоий самараларни иккинчи ўринга қўядилар. Нотижорат асосида фаолият кўрсатаётган шахслар эса, илк ижтимоий, сиёсий самара, сўнгра иқтисодий самара олишни мақсад қилиб қўядилар. Таърифда давлат (ҳукумат) ҳам келтириб ўтилган. Кўп йиллардан буён ўз иқтисодиётида бозор муносабатларини қўллаб келаётган давлатлар тажрибасидан, давлат тижорат ва нотижорат корхоналар фаолиятни уйғунликда

олиб бораётганлигини билиш мумкин;

– қонун доирасида кўрсатилган ҳар қандай тадбиркорлик объекти дейишимиздан мақсад фақатгина Конституция ва унинг замирида ишлаб чиқилган қонунларда кўрсатилган объектларда ишлаш ва хизмат кўрсатишга даъват этилмоқда. Қонунда рухсат берилмаган объектлар таркибига инсон умрига завола бўлувчи қурол яроғ ишлаб чиқариш; гиёҳванд моддаларни тайёрлаш ва тарқатиш; миллатлар ўртасида низо келтириб чиқаришгаташвиқот, тарғибот қилувчи адабиётлар нашр этиш ва шунга ўхшашфаолиятлар киради.

Инновациянинг миллий иқтисодиётда тутган ўрни аҳамиятли бўлгани боис, 2020 йил 24 июлда Ўзбекистон Республикасининг “Инновацион фаолият тўғрисида”ги қонуни қабул қилинди. Муқаддам, аниқроғи 2017 йил 29 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлигини ташкил этиш тўғрисида, Президент Фармони қабул қилинган эди. Бироқ, 2022 йил 21 декабрдаги “Янги Ўзбекистон маъмурий ислохотларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Президент фармонида биноан вазирлик негизида, Инновацион ривожланиш агентлиги ташкил этилди.

Юқорида зикр этилган қонунда, инновация иқтисодий категориясига қуйидагича тариф берилган. **“Инновация – фуқаролик муомаласига киритилган ёки шахсий эҳтиёжлар учун фойдаланиладиган, қўлланилиши амалиётда катта ижтимоий-иқтисодий самарага эришишни таъминлайдиган янги ишланма”**⁵⁸.

Тарифда имкон қадар инновациянинг ички ва ташқи маъносини англаб олиш мумкин, албатта. Қонундаги тарифда асосан инновация сўзининг луғавий маъносидан келиб чиққан ҳолда ёндошилган, яъни янги ишланма билан яқун топган. Аслида янги ишланма бўладими ёки эски ишланма бўладими, уларга ихтиёрий ўзгаришларни киритган ҳолда, иқтисодий ва ижтимоий самара юқори бўлишлиги устувор бўлиши керак. Бизнинг фикримизча, фақат янги ишланма билан қарор қабул қилиш инновацион ёндашувни бироз секинлаштириб қўйишга замин яратади.

Бироқ, инновациянинг миллий иқтисодиётда ва аҳоли турмуш тарзидаги аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда, қуйидаги муаллифлик тарифни ишлаб чиқишга мувофиқ бўлинди. Шундай қилиб: **“Инновация – бу мулк шаклидан қатъи назар, ҳар қандай юридик ҳамда жисмоний шахсларнинг кам харажат ва кам ҳаракат қилиб, олдинги натижаларга қараганда юқори ижтимоий, иқтисодий самарага эришган чора- тадбирлар ёки хатти-ҳаракатлар йиғиндиси”**дир.

Инвестиция ва инновациянинг миллий иқтисодиётда тутган ўрнини ҳисобга олиб, мамлакатимизда мустақилликнинг илк кунларидан бошлаб, ушбу икки иқтисодий категория асосида қатор чора-тадбирлар амалга оширилиб келинмоқда. Уларнинг ҳар бир ўз даврига монанд амалга оширилиб келинмоқда. Яқин вақтлар ичида инвестиция билан боғлиқ бўлган вазифалар ҳам қабул қилинган бўлиб, улар 2022 - 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясидан ҳам муносиб ўрин олган. Хусусан стратегиянинг: 26- мақсадида: Мамлакатда инвестиция муҳитини янада яхшилаш ва унинг жозибадорлигини ошириш, келгуси беш йилда 120 миллиард АҚШ доллари, жумладан 70 миллиард доллар хорижий инвестицияларни жалб этиш чораларини кўриш⁵⁹.

Инвестицияларнинг иқтисодий аҳамияти эътиборга олиниб, улкан марралар кўзда тутилганини ушбу иқтибосдан ҳам кўрса бўлади. Чунки, мамлакатнинг йиллик ЯИМти 2022 йил якуни бўйича энди 80.0 млрд. АҚШ долларига етган бир пайтда, келгуси беш йилнинг ҳар бир йилида камида

24.0 млрд. АҚШ долларида инвестицияларни жалб этиш мисли кўрилмаган

вазифалардан бири ҳисобланади. Шунингдек, жалб этиладиган инвестициянинг қарийб 60 фоизи хорижий инвестициялар бўлиши ҳам ўта аҳамиятлидир.

Тараққиёт стратегиясининг 51-мақсади: “Иқтисодиётга инновацияларни кенг жорий қилиш, саноат корхоналари ва илм-фан муассасаларининг кооперация алоқаларини ривожлантириш”га бағишланган бўлиб, унда: “Инновацион ҳудудга айлантирилаётган туманларда мавжуд аналогларидан 50 фоизгача арзонлаштирилган ва сифатли, хом ашё нархига нисбатан 2-3 баравар юқори қўшилган қиймат яратадиган инновацион маҳсулотлар ишлаб чиқариш технологияларини ўзлаштириш, шу жумладан умумий қиймати 165,9 миллиард сўмлик жами 195 та лойиҳани амалга ошириш”⁶⁰ вазифаси қўйилган.

Мамлакатимиз миллий иқтисодиётини давр талабига мос равишда ташкил этиш ва ривожлантиришда бир вақтнинг ўзида ҳам инвестициялар, ҳам инновацияларни ўрни беқиёс бўлаётганлигини тараққиёт стратегиясида қабул қилинган мақсадлар орқали ҳам билиб олиш мумкин. Бу ўз навбатида, режалаштирилган мақсад ва вазифаларни амалга ошириш учун қулайинвестицион ва инновацион муҳитни яратишни тақозо этади.

Амалий тажрибаларни ўрганишга таяниб айтадиган бўлсак, инвестиция муҳитига берилган тарифлар ҳам анча сероб, албатта. Бизнинг фикримизча, шулар ичидан давр талабига жавоб берадигани Самира Якубова томонидан қайд этилган бўлиб, у қуйидаги мазмунни акс этади: “Ўзбекистонда инвестиция муҳити барқарорлигини таъминлашда умум-иқтисодий, меъёрий- ҳуқуқий, экологик шарт-шароитлар, молиялаштиришнинг бозор механизмлари, ахборот таъминоти ва бошқалар муҳим ўрин тутди. Шунингдек, хорижий инвесторлар мамлакат иқтисодиётига маблағ киритишида инвестициявий муҳитнинг макроиқтисодий кўрсаткичларини, яъни хорижий инвестицияларнинг кириб келиши ҳамда чиқиб кетиши, инфляция даражаси, ялпи ички маҳсулотнинг ўсишини, истеъмол ва жамғарма нисбати, фоиз ставкалари даражаси ҳамда хорижий инвестицияларнинг ўзлаштирилиши кабиларни ҳисобга олади. Қолаверса, инвесторлар мамлакатнинг малакали кадрлар захираси, банк-молия хизматлари сифати, монетар ва фискал сиёсат даражаларини ҳам эътиборда тутди”⁶¹.

Мамлакатимизда инвестицион муҳитни яхшилаш борасида қатор чора- тадбирлар амалга оширилиб келмоқда. Оқилона ва одилона инвестиция муҳитини яратиш пировардида аҳоли жон бошига ўзлаштирилган инвестициялар миқдори йилдан-йилга ўсиб бормоқда. Янада аниқ манбага эришиш учун 1-жадвал маълумотларига мурожаат қиламиз.

1-жадвал маълумотларидан маълум бўляптики, мамлакатимиздаги ялпи ҳудудлар, яъни Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва 12 тавилоятдаги статистик маълумотлар ўрганиш ва таҳлил объекти ҳисобланди. Мамлакат миқёсида ўрганадиган бўлсак, 2005 молия йилида аҳоли жон бошига тўғри келган инвестициялар ўртача 121 минг сўмни ташкил этган бўлса, 2021 йилга келиб, 6861 минг сўмни ташкил этиб, инфляцияни ҳисобга олмаганда айни шу даврдаги ўсиш 56,7 баробарга ошган. Тўғриси айтганда бозор иқтисодиёти учун бундай кўрсаткичнинг қарор топиши астрономик кўрсаткич ҳисобланади. Бироқ, бу ерда инфляцияни ҳам эсдан чиқармаслик лозим. Шунингдек, 16 йил мобайнида аҳолининг ўсиш даражаси ҳам хотирадан чиқмаслик керак.

Ҳудудлар кесимида таҳлил этадиган бўлсак, рақамлар янада ранг- баранглиги билан бир-биридан ажралиб туради. Ўрганилаётган даврларда Тошкент шаҳри, Сирдарё, Бухоро ва Навоий вилоятларида инвестицияларнинг аҳоли жон бошига ўсиши бошқа ҳудудларга қараганда юқори кўрсаткичлиги билан ажралиб туради.

1-жадвал Аҳоли жон бошига ўзлаштирилган инвестициялар⁶²
(минг сўм.)

Худудлар	2005 й.	2010 й.	2015 й.	2017 й.	2019 й.	2020 й.	2021 й.
Ўзбекистон Республикаси	121,0	583,2	1431,7	2227,8	5834,6	6140,3	6861,0
Қорақалпоғистон Республикаси	95,0	302,6	3388,2	1542,2	4644,4	3710,0	4189,2
Андижон вилояти	55,3	282,3	678,4	999,6	2406,0	3047,2	3470,1
Бухоро вилояти	171,9	1321,5	2264,0	6254,2	5429,3	6295,0	10462,9
Жиззах вилояти	73,7	391,5	1033,1	1361,9	5778,9	8984,7	6470,7
Қашқадарё вилояти	190,3	678,5	1969,9	3583,4	7534,6	6214,7	5148,2
Навоий вилояти	282,3	2031,0	1965,1	4185,4	17855,2	15604,2	14672,4
Наманган вилояти	51,7	290,0	863,8	1340,3	4344,1	4229,2	4477,8
Самарқанд вилояти	70,5	344,0	912,0	1189,4	2674,9	3746,0	3920,7
Сурхондарё вилояти	89,4	312,7	773,0	1427,1	4552,8	3792,2	4438,7
Сирдарё вилояти	80,8	564,3	1382,2	2011,1	7002,9	8425,4	9257,1
Тошкент вилояти	137,2	618,2	1595,0	2087,2	6970,0	7169,0	9644,5
Фарғона вилояти	56,8	300,1	731,6	822,4	2336,2	2916,0	3272,3
Хоразм вилояти	43,8	264,6	884,7	1215,1	2718,4	2868,2	4344,3
Тошкент шаҳри	346,9	1472,4	2877,4	5552,7	16710,5	19065,6	20619,8

Биргина Сирдарё вилоятини оладиган бўлсак, 2005 молия йилида 80,8 минг сўмни ташкил этган бўлса, 2021 молия йилида 9257,1 минг сўмни камраб олиб, ўрганилаётган давр ичида 104,2 баробар ортганлигини кузатиш мумкин. Бу вилоятлар ичида энг пешқадам худудлардан бири бўлмоқда. Маълумотларга таяниб айтиш мумкинки, ушбу худудларда бошқа худудларга нисбатан инвестиция муҳити яхшлиги билан ажралиб турибди.

Юқорида қайд этилган ютуқлар билан бирга, нисбатан ортда қолаётган худудлар ҳам кам эмас. Улар таркибига Андижон, Самарқанд ва Фарғона вилоятларини киритиш мумкин. Мисол учун Андижон вилояти бўйича маълумотларга эътибор берадиган бўлсак, 2005 молия йилида атиги 55,3 минг сўм тўғри келган, 2021 молия йилида эса бу 3470,1 минг сўмга тенг бўлмоқда. Худди шундай манзарани Самарқанд ва Фарғона вилоятларида ҳам кузатиш қийин эмас. Шуниси ўзига жалб этадиган ҳолатки, айни шу вилоятлар бошқа вилоятлар ва худудларга караганда аҳоли кўп истиқомат қилаётган худудлар таркибига киради. Бирок аҳоли жон бошига тўғри келадиган инвестициялар бўйича энг сўнгги ўринлардан бирини эгалламоқда. Бу ўз навбатида, ушбу худудлардан инвестиция муҳити нисбатан яхши эмаслигидан далолат бермоқда.

Сўнгсўз ўрнида айтадиган бўлсак, инвестицияларни муқим қарор топишида инвестиция муҳитининг ўрни беқиёс, албатта. Инвестиция муҳитини ташкил этиш бир вақтнинг ўзида ҳам инвестициялар оқимини кенгайтириш, ҳам инновация ғояларини илгари суриш имкониятини кенгайтиришини инобатга олиб, қуйидаги таклиф ва тавсияларни амалиётга

жорий этиш зарур деб ҳисоблаймиз.

Биринчидан, мамлакатда инвестициялар учун инвестиция муҳити кўшни республикаларда яратилган инвестиция муҳитидан бир қарра яхши бўлиши даркор. Инвестиция фақат иқтисодий самара олишга йўналтирилгани боис, қаерда қулайлик пайдо бўлса, бамисоли симоб каби ўша ерга қарабоқиб бораверади.

Иккинчидан, аҳолига қулай меҳнат шароити яратилса, иш жойларига бориб келиш, ҳар бир ишда касбий маҳоратга эга бўлган истеъдодли мутахассислар ишлай бошласа, аҳоли жон бошига тўғри келадиган инвестиция ўз-ўзидан ортиб бораверади. Аҳоли жон бошига инвестиция ҳажми нисбатан кам бўлган Бухоро, Фарғона, Самарқанд вилоятларида инвестиция муҳитини яхшилашга қаратилган чора-тадбирларни ишлаб чиқиш лозим.

Учинчидан, хорижий инвестицияли корхоналар ташкил этишда ҳар бир давлатнинг улуши жами ташкил этилган хорижий инвестицияли корхоналар улушида 10 фоиздан ортиб кетмаслиги таъминлаш шарт. Бугунги кунда бизда Россия Федерацияси, ХХР ва Туркия Республикаси инвестицияси ҳисобига ташкил топган корхоналарнинг ҳар бири 14 фоиздан 20 фоизгачани ташкил этмоқда. Ушбу давлатлардан инвестиция оқимини камайтирмаган ҳолда АҚШ, Германия, Япония ва Франция каби давлатлар инвестициясини кўпайтириш чора-тадбирларини амалга ошириш керак. Юқорида қайд этилган тадбирларни амалга ошириш кўп муддат ва кўп сармояни ҳам талаб этади, албатта. Бироқ ижро қилишимиз шарт бўлган кўрсаткичлар сирасига киради. Бошида бироз кийин бўлади, аммо сўнгра ўз ижтимоий, иқтисодий самарасини бир неча бор кўп ҳажмда қайтиши муқаррар.

Фойдаланган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022 - 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги Фармони 2022 йил 28 январь.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига мурожаатномаси. 2022 йил 21 декабрь.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида»ги қонуни. 2019 йил 25 декабрь.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Инновацион фаолият тўғрисида”ги қонуни. 2020 йил 24 июль.
5. Умаров Фахриддин “Худудларда хорижий инвестиция ва кредитларни жозибдорлигини статистик баҳолаш”. Ўзбекистон статистика ахборотномаси илмий электрон журнали. 2021 йил, 4-сон
6. Исакова Наима “Инвестицияларнинг корхона фаолиятига таъсирини статистик баҳолашнинг назарий асослари”, Ўзбекистон статистика ахборотномаси илмий электрон журнали. 2021 йил, 3-сон.
7. Якубова Самира. Инвестиция - иқтисодиётнинг юраги. 2019 йил 13 феврал. Халқ сўзи.
8. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги. Очик маълумотлар контенти.
9. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат статистика агентлигининг “Ўзбекистон Республикасидаги корхона ва ташкилотлар демографияси бўйича маълумот” 2- бет.
10. <https://aniq.uz/yangiliklar/2022-yilda-uzbekiston-va-mdh-mamlakatlari-mingdan-ortiq-qushma-korxonatashkil-etdi>